

Педагагічная лабараторыя "РЭЙ"
Рэспубліканскага грамадскага аб'яднання
"Таварыства беларускай школы"

ВУЧНЁЎСКАЕ САМАКІРАВАННЕ

**ДАПАМОЖНІК
ДЛЯ ЛІДЭРАЎ**

Мінск 2005

Аўтар: Максім Чарняўскі

Рэцэнзент: начальнік вучэбна-метадычнага аддзела па арганізацыі павышэння кваліфікацыі класных кіраўнікоў установы адукацыі “Мінскі дзяржаўны абласны інстытут павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў” В.С. Лапаткіна

Аўтар выказвае вялікую падзяку Фонду "Адукацыя для дэмакратыі" за шматгадовае плённае супрацоўніцтва.

© Педагагічная лабараторыя "РЭЙ"

© Рэспубліканскае грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай школы"

Наклад: 250 асобнікаў

ЗМЕСТ

Класнае самакіраванне	4
Рада вучнёўскага самакіравання	5
Кіраўніцтва вучнёўскага самакіравання	5
Рэвізійная камісія	7
Законы і вучнёўскае самакіраванне	1
Іерархія законаў	8
Статут школы і статут вучнёўскага самакіравання.	13
Сакрэт дзейснай арганізацыі	18
Дарослыя ў вучнёўскім самакіраванні	21
Выбары	21
Сход	28
Пра вучнёўскую "бюракратыю" і навошта яна патрэбна	1
Як распачаць вучнёўскае самакіраванне з нуля	32
Дадатак 1	34
Дадатак 2	39

Прывітанне! Ты трымаеш у руках дапаможнік для лідэраў вучнёўскага самакіравання. Спадзяюся, што ты разгарнуў яго, каб знайсці адказы на пытанні, што паўсталі перад табой і тваімі сябрамі ў сваёй арганізацыі. А, можа, ён дапаможа табе самому стварыць вучнёўскае самакіраванне ў сваёй школе.

Але на пачатку давай акрэслім, што ж гэта такое – вучнёўскае самакіраванне.

Вучнёўскае самакіраванне (далей у тэксце – ВС) – гэта школьная арганізацыя, створаная вучнямі для вучняў ў межах адной школы. Яе сябрамі аўтаматычна становяцца ўсе навучэнцы дадзенай установы¹. Кіруюць гэтай арганізацыяй самі вучні², якія штогод абіраюцца на пасады на ўсеагульных школьных выбарах. Сябры ВС самі вырашаюць, чым іх арганізацыя будзе займацца³, самі плануюць сваю працу і самі рэалізуюць свае задумы. ВС з'яўляецца паўнапраўнай часткай школьнага самакіравання, прадстаўляе і абараняе інтарэсы вучняў перад саветам школы, школьнай канферэнцыяй, бацькоўскім камітэтам, школьнай адміністрацыяй і мясцовым упраўленнем адукацыі.

У любой школе існуюць тры зацікаўленыя групы людзей: настаўнікі, вучні і бацькі. Усе яны маюць поўнае права дбаць пра свае інтарэсы і ўсяляк іх адстойваць. Менавіта таму ў школе ёсць педагагічны савет, бацькоўская рада і вучнёўскае самакіраванне. Але агульнашкольныя пытанні, якія закранаюць інтарэсы ўсіх трох бакоў, патрабуюць іх роўнага ўдзелу. Такое сумеснае вырашэнне праблем і называецца школьным самакіраваннем. Самым галоўным яго органам з'яўляецца агульнашкольная канферэнцыя, на якую абіраюцца дэлегаты ад настаўнікаў, вучняў (5-12 класаў) і бацькоў. Яе пасяджэнні адбываюцца не радзей 1 разу на год. На канферэнцыі абіраецца савет школы, яго старшыня і намеснік. У склад савета, акрамя настаўнікаў і бацькоў, таксама могуць уваходзіць вучні. Савет школы выступае ў ролі вышэйшага органа школьнага самакіравання у час паміж агульнашкольнымі канферэнцыямі, яго рашэнні абавязковыя для выканання ўсімі членамі школьнага калектыву і бацькамі.

¹ Гэтак сама мы ўсе з'яўляемся грамадзянамі Рэспублікі Беларусь. Мы не абавязаны станавіцца міністрамі або прэзідэнтамі – але мы, як грамадзяне, маем свае правы і абавязкі. Так і ў ВС ніхто не мае права прымусяць хлопца ці дзяўчыну абірацца на нейкія пасады ці актыўна ўдзельнічаць у працы, аднак к павінна памятаць пра ўсіх сваіх сябраў і абараняць іх правы.

² Звычайна вучні старэйшых класаў.

³ Глядзі адпаведны дадатак у канцы дапаможніка.

Памятай!

Вучнёўскае самакіраванне не можа аднаасобна прымаць рашэнні, якія будуць закранаць інтарэсы настаўнікаў ці бацькоў. Калі ж такая неабходнасць існуе, то старшыня ВС павінен вынесці праблему на разгляд савета школы.

Давай зараз зірнем на табліцу, якая размешчана ніжэй. Яна тлумачыць, хто ўдзельнічае ў кіраванні школай. Школьнае самакіраванне пазначана светла-шэрым колерам, а вучнёўскае – цёмна-шэрым.

ДЗЯРЖАЎНАЕ КІРАВАННЕ		ГРАМАДСКАЕ КІРАВАННЕ			
Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь	Дырэктар	Школьная канферэнцыя			
Урад Рэспублікі Беларусь		Савет школы			
Рэспубліканскія органы дзяржаўнага кіравання		Педагагічны савет	Бацькоўская рада	Вучнёўскае самакіраванне	Апекунскі савет
Мясцовыя саветы дэпутатаў					
Выканаўчыя і распарадчыя органы					

Як дэмакратычная арганізацыя, вучнёўскае самакіраванне павінна прытрымлівацца агульнапрынятых прынцыпаў пабудовы. Гэта значыць у ім павінна быць заканадаўчая (вырашае, чым будзе займацца арганізацыя), выканаўчая (ажыццяўляе задуманае заканадаўчай уладай) і судовая (сочыць, каб арганізацыя жыла паводле правілаў) галіны ўлады, а таксама вызначаныя прынцыпы іх абрання, дзейнасці і справаздачнасці. Кіруючыя органы могуць мець розныя назвы ў залежнасці ад традыцый школы. Гэта, а таксама склад, спосаб абрання і тэрмін іх дзеяння вызначае Статут ВС. Як і ў іншых арганізацыях, органы ВС фіксуюць свае рашэнні, вядуць пратаколы і г.д. (але пра гэта мы пагутарым пазней).

Класнае самакіраванне

Школа пачынаецца з класаў, бо менавіта ў іх сканцэнтравана асноўнае школьнае жыццё – вучоба і сяброўства. Таму базавым узроўнем вучнёўскага самакіравання з'яўляецца *класнае самакіраванне* (далей КС). З-за таго, што ў класе не так шмат чалавек (да 30-і), большасць пытанняў можна вырашаць

Праца на карысць вучняў:

- наладжванне выстаў работ вучняў;
- арганізацыя пункту пракату аўдыё і відэа касет;
- прапаганда ашчадлівасці і гаспадарлівасці ў школе;
- арганізацыя кутка згубленых рэчаў;
- прадухіленне здзекаў над першакласнікамі і іншых праяў жорсткасці;
- забеспячэнне вучняў магчымасцю слухаць музыку на перапынках;
- арганізацыя дошкі аб'яў для вучняў;
- наведванне хворых вучняў;
- правядзенне кансультацый для вучняў;
- арганізацыя біржы скарыстаных падручнікаў.

Правы і абавязкі вучняў:

- падрыхтоўка прапаноў у Статут школы па правах і абавязках вучняў;
- унясенне зменаў і дапаўненняў у Статут школы;
- стварэнне камісіі па правах вучняў;
- прадстаўленне поглядаў вучняў розным групам дарослых;
- арганізацыя лекцый для вучняў па правах і абавязках вучняў;
- правядзенне анкетавання сярод вучняў з мэтай вызначэння ўсведамлення імі сваіх правоў і абавязкаў.

Публікацыі:

- штомесячныя календары мерапрыемстваў ВС;
- гадавы календар працы ВС;
- выданне школьнай газеты/бюлетэня;
- публікацыя інфармацыі аб працы ВС у мясцовай газеце;
- інфармаванне вучняў пра ўсе бягучыя мерапрыемствы ВС;
- інфармаванне вучняў пра традыцыі школы, іх правы і абавязкі ў школе.

Спартыўныя мерапрыемствы:

- дасылка ўдзельнікам перад кожным спаборніцтвам паштовак са словамі падтрымкі;
- арганізацыя клуба заўзятараў школьных спартыўных каманд;
- правядзенне выбараў правадыроў фанаў.

Навучанне лідэраў:

- штогадовае накіраванне сябраў Кіраўніцтва на курсы лідэраў;
- планаванне навучальнай праграмы для новаабраных кіруючых органаў;
- арганізацыя сустрэч з прадстаўнікамі ВС іншых школ для абмену досведам.

Прапаганда здаровага ладу жыцця:

- арганізацыя спаткання, прысвечанага шкоднасці наркатыкаў, алкаголю, тытуню;
- распаўсюджванне інфармацыйных матэрыялаў аб шкоднасці наркатычных сродкаў;
- Арганізацыя сустрэч, лекцый або кінасеансаў пра важныя праблемы падлеткаў, з якімі яны сутыкаюцца альбо сутыкнуцца ў бліжэйшай будучыні.

Супрацоўніцтва з бацькамі:

- заахвочванне бацькоў да актыўнага ўдзелу ў працы Бацькоўскай Рады;
- запрашэнне бацькоў несці дзяжурства падчас школьных мерапрыемстваў;
- рассылка падзяк бацькам, якія актыўна дапамагаюць у працы ВС;
- запрашэнні бацькоў на школьныя святы і мерапрыемствы;
- прыцягванне бацькоў да ўдзелу ў мерапрыемствах;
- знаёмства з захапленнямі (хобі) бацькоў;
- экскурсіі па месцах працы бацькоў.

Супрацоўніцтва з адміністрацыяй школы:

- зацвярджэнне плана спатканняў вучняў са школьнай адміністрацыяй;
- высылка пратаколаў пасяджэнняў кіруючых органаў ВС адміністрацыі школы;
- арганізацыя вучнёўскага кансультаўнага камітэту;
- запрашэнне адміністрацыі на мерапрыемствы ВС;
- узгадненне планаў працы ВС з адміністрацыяй.

Супрацоўніцтва з іншымі школамі:

- абмен досведам працы вучнёўскіх самакіраванняў розных школ;
- абмеркаванне школьных праблем;
- стварэнне моладзевай рады мясцовых школ;
- дасылка лістоў і газет вучнёўскім радам іншых школ.

Супрацоўніцтва з вышэйшымі і сярэдне-спецыяльнымі навучальнымі ўстановамі:

- арганізацыя Дня адчыненых дзвярэй у навучальных установах;
- запрашэнне прадстаўнікоў навучальных устаноў з мэтай азнаямлення з правіламі прыёму і правіламі правядзення экзаменаў у гэтых установах;

Супрацоўніцтва з мясцовым самакіраваннем:

- запрашэнне мясцовых і дзяржаўных улад на сустрэчы з вучнямі;
- удзел у пасяджэннях мясцовых улад;
- сумеснае абмеркаванне з вучнямі, настаўнікамі, бацькамі і мясцовымі ўладамі праблем школы.

Праца з малодшымі школьнікамі:

- планаванне для новых школьнікаў першага школьнага тыдня;
- арганізацыя ранішніка – знаёмства са школай для першакласнікаў;
- знаёмства новых вучняў з традыцыямі школы;
- урачысты прыём у школьную супольнасць;
- азнаямленне з правамі і абавязкамі вучняў, тлумачэнне, дзе можна атрымаць кансультацыю па нейкай праблеме;
- арганізацыя працы ляльнага тэатра з удзелам малодшых школьнікаў.

Добрачынная праца:

- добрачынная праца ў дзіцячых дамах, садках;
- арганізацыя збору сродкаў і цацак для дзіцячых дамоў;
- пошук адрасатаў, якім патрэбна дапамога.

разам на агульным сходзе, а колькасць функцыянераў абмежаваць 2-3 асобамі. Аднак пасада старшыні КС абавязковая, гэтак сама як і яго намесніка. Калі клас захоча, то можа абраць і іншых “важных людзей” (скарбнік, бібліятэкар, лектар, летапісец і г.д.). Што будзе ўваходзіць у іх абавязкі, вырашае клас, аднак гэта павінна быць пісьмова зафіксавана.

Старшыня КС і іншыя функцыянеры абіраюцца на пачатку навучальнага года шляхам тайнага галасавання ўсіх вучняў класа⁴. Тэрмін іх паўнамоцтваў – адзін год. Напярэдадні летніх вакацый яны робяць справаздачу аб сваёй працы за год перад агульным сходам аднакласнікаў. Калі клас не задаволены дзейнасцю сваіх лідэраў, ён можа правесці перавыбары.

Старшыня КС аўтаматычна ўваходзіць у склад Рады ВС⁵, дзе ён, з аднаго боку, прадстаўляе інтарэсы сваіх аднакласнікаў, а з другога – інфармуе іх аб дзейнасці ВС, яго праблемах, поспехах і перспектывах.

Рада ВС

Такім чынам, у радзе ВС (заканадаўчы орган вучнёўскай арганізацыі) праз старшыню КС прадстаўлены інтарэсы ўсіх класаў II і III ступеняў (аднак кіруючыя органы ВС павінны клапаціцца і пра малодшых школьнікаў!). Сходы рады праводзяцца па меры неабходнасці, але не радзей як раз на два месяцы. На пасяджэннях кіруе старшыня ВС.

Да кампетэнцыі рады адносяцца:

- вызначэнне напрамкаў дзейнасці арганізацыі;
- зацвярджэнне *статута* ВС, паправак і дапаўненняў да яго;
- прапановы да *статута* школы;
- абмеркаванне і зацвярджэнне квартальных справаздач кіраўніцтва і рэвізійнай камісіі;
- зацвярджэнне новых камісій пры кіраўніцтве;
- іншыя справы, якія не падлягаюць кампетэнцыі кіраўніцтва ВС.

Кіраўніцтва ВС

Наступным кіруючым органам любой дэмакратычнай арганізацыі з’яўляецца выканаўчы. Назавем яго ўмоўна – кіраўніцтва. Выканаўчая ўлада ВС звычайна складаецца з 5-11 чалавек. Працягласць яе дзеяння – 1 навучальны год.

На свае пасяджэнні кіраўніцтва збіраецца па меры неабходнасці, але не радзей як адзін раз на тыдзень. Кіруе пасяджэннямі старшыня ВС.

⁴ глядзі старонку 25

⁵ Адносіцца толькі да старшыняў КС V-XII класаў

Да кампетэнцыі кіраўніцтва адносяцца:

- кіраванне бягучай дзейнасцю ВС;
- стварэнне камісій па накірунках працы і інтарэсах;
- прадстаўленне ВС перад Педагагічнай Радай, Бацькоўскай Радай, адміністрацыяй школы, па-за школьным грамадствам;
- падрыхтоўка справаздач аб сваёй дзейнасці.

Сябры кіраўніцтва асабіста ўзначальваюць працу канкрэтных камісій і нясуць персанальную адказнасць за галоўныя накірункі дзейнасці ВС (напрыклад: школьная газета, міжшкольныя кантакты, паспяховасць, баўлення вольнага часу). Пажадана, каб імі абіраліся найбольш актыўныя і ініцыятыўныя вучні тваёй школы.

Давай спынімся на найбольш важных асобах кіраўніцтва і іх абавязках.

Старшыня ВС – ён прапановуе стратэгію дзеяння ВС на бягучы год і бярэ на сябе адказнасць за яе выкананне. Ад яго валодання сітуацыяй, камунікабельнасці, здольнасці вызначыць мэту, спланаваць шляхі яе дасягнення і заахвоціць да гэтага іншых вучняў залежыць рэальная дзеяздольнасць арганізацыі. Старшыня асабіста плануе і праводзіць пасяджэнні рады і кіраўніцтва, размяркоўвае працу паміж сябрамі кіраўніцтва, супрацоўнічае з дырэктарам школы, адміністрацыяй, бацькоўскай радай, кансультантам вучнёўскага самакіравання, выступае прадстаўніком вучняў па-за сценамі школы.

Акрамя таго, старшыня асабіста нясе адказнасць за падрыхтоўку будучых лідэраў вучнёўскага самакіравання, сочыць за тым, каб у кіраўніцтве прысутнічалі прадстаўнікі розных паралеляў.

У выпадку, калі старшыня па нейкіх прычынах будзе не ў стане выконваць свае функцыі, яго абавязкі ўскладаюцца на віцэ–старшыню ВС.

Віцэ–старшыня – гэта найбліжэйшы памочнік, дарадца, у выпадку патрэбы – намеснік старшыні. Яго роля і паўнамоцтвы павінны быць дакладна акрэслены статутам ВС.

Сакратар – кіруе інфармацыяй у вучнёўскім самакіраванні. Праз яго праходзіць уся ўнутраная і вонкавая перапіска арганізацыі. Ад імя старшыні ВС ён абвешчае аб сходах кіраўніцтва, рассылае інфармацыю, неабходную для працы камісій, збірае матэрыялы і прапановы. Разам са старшынёй і віцэ–старшынёй сакратар распрацоўвае парадак сходаў кіраўніцтва і рады ВС, перад пасяджэннямі збірае ўсе прапановы і пытанні ў удзельнікаў, вядзе пратакол сходаў, рассылае пратаколы ўсім зацікаўленым асобам.

Скарбнік – у выпадку наяўнасці ў арганізацыі грошай кіруе яе фінансавымі справамі (скарбам арганізацыі) і вядзе адпаведную дакументацыю. На кожным сходзе кіраўніцтва ВС і рады ВС дае кароткую

Дадатак 2

Прыклады справаў, якімі можа займацца ВС.

Выпускнікі:

- арганізацыя вечарын сустрэч выпускнікоў;
- арганізацыя таварыства выпускнікоў;
- падпіска выпускнікоў на школьную газету;
- арганізацыя ў школе выставы дасягненняў выпускнікоў.

Экалогія:

- арганізацыя экалагічнай асветы для малодшых школьнікаў;
- высаджванне дрэў, кустоў і кветак, работа па разбіўцы паркаў;
- выкрыванне крыніц забруджвання навакольнага асяроддзя;
- удзел у Міжнародным Дні Зямлі;
- стварэнне камісіі па справах навакольнага асяроддзя;

Вольны час вучняў:

- вечарына для настаўнікаў;
- вечарыны;
- дыскатэкі;
- спартыўныя спаборніцтвы;
- ранішнік – знаёмства для першакласнікаў;
- музычныя вечарыны;
- навагоднія святкаванні;
- калядаванне;
- вандроўкі;
- карнавалы;
- арганізацыя краязнаўчай працы.

Конкурсы:

- конкурс на лепшы праект сцяга школы, герба, песні.
- конкурсы мастацкай самадзейнасці;
- спартыўныя конкурсы;
- літаратурныя і паэтычныя конкурсы.

Прыцягненне да працы ў ВС як мага большай колькасці вучняў:

- прыцягненне вучняў да працы ў камісіях;
- анкетаванне вучняў па пытаннях працы ВС;
- наведванне сябрамі Кіраўніцтва класаў і абмеркаванне з вучнямі іх надзённых праблем.

Супрацоўніцтва з настаўнікамі:

- віншаванні святочнымі паштоўкамі настаўнікаў у Дзень нараджэння;
- арганізацыя дыскусійнага клуба для вучняў і настаўнікаў;
- арганізацыя інтэрв'ю з настаўнікамі для школьнай газеты;
- віншаванні настаўнікаў у школьнай газеце;
- інфармаванне настаўнікаў аб працы ВС.

Узор № 3

Прадакол выбарчай камісіі

па выбарах кіраўніцтва вучнёўскага самакіравання СШ № ..., горад. ...
ад ... .. 20... года.

1. У кіраўніцтва былі вылучаны наступныя спісы кандыдатаў:

а) Ціхановіч Аляксей – старшыня;
Кудраўцова Наталля – Віцэ–старшыня;

...;

...;

... .

б) Мазура Сяргей – Старшыня;

Несцер Вольга – Віцэ–старшыня;

...;

...;

... .

2. Выбарчае права, згодна са спісамі, што дадаюцца, мела ... асоб.

3. У галасаванні прынялі ўдзел ... чалавек.

4. Колькасць сапраўдных бюлетэняў ...

5. Колькасць несапраўдных бюлетэняў ...

6. Па спісам за кандыдатаў была аддадзена наступная колькасць
галасоў:

Ціхановіч Аляксей – ... галасоў;

Мазура Сяргей – ... галасоў.

7. Згодна з рэгламентам выбараў было абрана

кіраўніцтва ВС у складзе:

Старшыня – ...;

Віцэ–старшыня - ....

(Подпісы ўсіх сябраў камісіі)

справаздачу аб стане фінансаў арганізацыі, аб апошніх паступленнях і
выдатках, робіць кароткатэрміновыя фінансавыя прагнозы.

Рэвізійная камісія

Трэцяй галіной улады ў дэмакратычнай арганізацыі абавязкова
з'яўляецца судовая. Назавем яе ўмоўна *рэвізійнай камісіяй* (РК). Яна
з'яўляецца асноўным органам унутранага кантролю арганізацыі і гарантыяй
якаснай працы кіруючых органаў вучнёўскага самакіравання. Звычайна для
РК дастаткова 3-5 сябраў (членаў), якія абіраюцца на 1 навучальны год. На
чале знаходзіцца *старшыня рэвізійнай камісіі*. Яе пасяджэнні склікаюцца па
меры неабходнасці, але не радзей чым 1 раз на два месяцы.

Прадстаўнікі РК маюць права ўдзельнічаць у пасяджэннях кіраўніцтва і
рады з правам дарадчага голасу.

Кіруючыя і іншыя органы ВС абавязаны выдаваць РК па яе
патрабаванню ўсе дакументы і інфармацыю аб іх дзейнасці, неабходныя для
правядзення кантролю. Кіруючыя органы не маюць права замянаць працы
рэвізійнай камісіі.

Сябрам РК не можа быць сябра рады альбо кіраўніцтва.

Рэвізійная камісія:

- кантралюе, каб пастановы рады і дзейнасць кіраўніцтва не
супярэчылі заканадаўству Рэспублікі Беларусь, статуту школы,
статуту вучнёўскага самакіравання;
- кантралюе фінансавыя справы арганізацыі;
- удзельнічае ў зацвярджэнні справаздач сыходзячага кіраўніцтва.

Рэвізійная камісія мае права прыпыняць рашэнні і пастановы іншых
кіруючых органаў вучнёўскага самакіравання, а таксама ўздымаць пытанне аб
датэрміновых выбарах у ВС.

Важна памятаць, што на самой справе няма больш ці менш
важных кіруючых органаў ВС – усе яны жыццёва неабходныя для
дзеяздольнасці арганізацыі

ЗАКОНЫ І ВУЧНЁўСКАЕ САМАКІРАВАННЕ

Усё наша жыццё падпарадкоўваецца разнастайным правілам і законам
– ідзем мы ў магазін ці глядзім тэлевізар, гуляем на вуліцы ў хованкі ці

танчым на дыскатэцы. Гэта неабходна для абароны тваіх правоў, правоў іншых людзей і існавання дзяржавы. Гэтак сама і вучнёўскае самакіраванне існуе ў школе не з-за таго, што гэтага захацелася мне, табе ці дырэктару школы. Не! На самой справе тваё права на існаванне такой арганізацыі прапісана ў шматлікіх дакументах, як міжнародных, так і нашых, дзяржаўных.

Іерархія законаў

Але напачатку давай разбярэмся са структурай правілаў і законаў, з якімі мы будзем мець справу: якія з іх агульнадзяржаўныя, якія адносяцца да тваёй школы, якія толькі дэкларуюць правы, а якія канкрэтна іх распісваюць.

Самым галоўным законам нашай краіны з'яўляецца Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь. Усе іншыя законы і правілы дзяржавы не могуць ёй супярэчыць. У сваю чаргу, Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь не можа супярэчыць ратыфікаваным (зацверджаным) нашай краінай міжнародным дакументам. З іх нас найбольш цікавіць Канвенцыя ААН аб правах дзіцяці. Наступнымі пасля Канстытуцыі ідуць Закон Рэспублікі Беларусь "Аб правах дзіцяці" і Закон Рэспублікі Беларусь "Аб адукацыі"⁶. Аб'яднаем іх тэрмінам дзяржаўныя. Ніжэй узроўнем ідуць пастановы і палажэнні Міністэрства адукацыі: Палажэнне аб установе, якая забяспечвае атрыманне агульнай сярэдняй адукацыі, прыкладнае Палажэнне аб савеце агульнаадукацыйнай школы Рэспублікі Беларусь, прыкладнае Палажэнне аб статусе адукацыйнай і выхаваўчай сістэмы Рэспублікі Беларусь. Непасрэдна на ўзроўні школы нас цікавяць *статут школы і статут вучнёўскага самакіравання*.

Важна памятаць, што чым ніжэйшы па ўзроўню закон, тым бліжэй ён да школы, тым больш падрабязна ў ім распісаны твае правы, абавязкі і абавязкі, у той жа час чым ён вышэй – тым больш дэкларатыўны. Напрыклад, калі Канвенцыя аб правах дзіцяці кажа, што "дзяржавы–ўдзельнікі прызнаюць права дзіцяці на адукацыю, і ... уводзяць бясплатную і абавязковую пачатковую адукацыю (Арт. 28), то ў Законе Рэспублікі Беларусь "Аб Адукацыі" вызначаецца паняцце адукацыі ў нашай краіне, расшыфроўваецца права на яе, тлумачыцца структура, стандарты, віды, пералічваецца ўдзельнікі адукацыйнага працэсу, іх правы і абавязкі і г.д. А ў статусе канкрэтнай школы вельмі падрабязна распісваюцца, напрыклад, яе статус, мэты і задачы дзейнасці, тыпы і віды рэалізуемых адукацыйных праграм, парадак прыёму навучэнцаў і выхаванцаў, іх правы і абавязкі, парадак і падставы адлічэння, парадак камплектавання работнікамі, правы і абавязкі

⁶ У хуткім часе чакаецца прыняцце Закона Рэспублікі Беларусь "Аб агульнай сярэдняй адукацыі", а таксама Кодэкса Рэспублікі Беларусь "Аб адукацыі"..

Узор № 2

Бюлетэнь для галасавання.

Ціхановіч Аляксей – Старшыня

Кудраўцова Наталля – Віцэ–старшыня

....;

....;

Мазура Сяргей –Старшыня;

Несцер Вольга – Віцэ–старшыня;

....;

....;

3 красавіка 2006 г.

Старшыня выбарчай камісіі - Сяргеева Вольга

(подпіс)

Узор № 1

Заява на вылучэнне кандыдатур у кіраўніцтва ВС.

Даем згоду на сумеснае вылучэнне нашых кандыдатур у кіраўніцтва ВС.

Пасада	Прозвішча	Імя	Імя п.б.	Клас	Подпіс
Старшыня					
Віцэ-старшыня					
Сакратар					
Скарбнік					
Сябра кіраўніцтва					
Сябра кіраўніцтва					
Сябра кіраўніцтва					

Падтрымліваем вышэйназваныя кандыдатуры ў кіраўніцтва ВС

№№	Прозвішча	Імя	Імя п.б.	Клас	Подпіс
1					
2					
...					
30					

работнікаў, мова, на якой вядзецца навучанне і выхаванне, працягласць навучання і выхавання на кожным яго этапе (узроўні), рэжым заняткаў і г.д.

Акрамя таго, памятаем, што законы ніжэйшага ўзроўню не могуць супярэчыць вышэйшаму: статут ВС – статуту школы, статут школы – Палажэнню аб установе, якая забяспечвае атрыманне агульнай сярэдняй адукацыі і г.д.

Давай зараз паглядзім, дзе і як зафіксавана тваё права на ўласную думку, на абарону сваіх правоў, на існаванне вучнёўскіх арганізацый:

КАНВЕНЦЫЯ АБ ПРАВАХ ДЗІЦЦАЇ⁷:

Артыкул 2.1. Дзяржавы–ўдзельнікі паважаюць і забяспечваюць усе правы, прадугледжаныя дадзенай Канвенцыяй, за кожным дзіцем, які знаходзіцца ў межах іх юрысдыкцыі, без якой-небудзь дыскрымінацыі, незалежна ад расы, колеру скуры, полу, мовы, рэлігіі, палітычных ці іншых перакананняў, нацыянальнага, этнічнага або сацыяльнага паходжання, маёмаснага становішча, стану здароўя і нараджэння дзіцяці, яго бацькоў або законных апекуноў або якіх-небудзь іншых абставінаў.

...

Артыкул 4. Дзяржавы–ўдзельнікі прымаюць усе неабходныя заканадаўчыя, адміністратыўныя і іншыя меры для здзяйснення правоў, прызнаных у дадзенай Канвенцыі. У адносінах эканамічных, сацыяльных і культурных правоў дзяржавы–ўдзельнікі прымаюць такія захады ў максімальных межах наяўных у іх рэсурсаў і, у выпадку неабходнасці, у межах міжнароднага супрацоўніцтва.

Артыкул 12.1. Дзяржавы–ўдзельнікі забяспечваюць дзіцяці, здольнаму сфармуляваць свае ўласныя погляды, права вольна выказваць гэтыя погляды па ўсіх пытаннях, якія закранаюць дзіця, прычым поглядам дзіцяці надаецца неабходная ўвага ў адпаведнасці з узростам і сталасцю дзіцяці.

Артыкул 13.1. Дзіця мае права вольна выказваць сваю думку, гэта права ўключае свабоду шукаць, атрымліваць і перадаваць інфармацыю і ідэі любога кшталту, незалежна ад межаў, у вуснай, пісьмовай ці друкаванай форме, у форме мастацкіх вырабаў або з дапамогай іншых сродкаў па выбару дзіцяці.

Артыкул 15.1. Дзяржавы–ўдзельнікі прызнаюць права дзіцяці на свабоду асацыяцыі і свабоду мірных сходаў.

Артыкул 29.1. Дзяржавы–ўдзельнікі пагаджаюцца з тым, што адукацыя дзіцяці павінна быць накіравана на:

...

выхаванне павагі да правоў чалавека і асноўных свабод, а таксама прынцыпаў, дэклараваным у Статуце Арганізацыі Аб'яднаных Нацый;

...

падрыхтоўку дзіцяці да свядомага жыцця ў вольным грамадстве ў духу разумення, міру, цяпімасці, раўнапраўя мужчын і жанчын і сяброўства паміж

➤ Падлік галасоў ажыццяўляецца выбарчай камісіяй непасрэдна пасля заканчэння галасавання. Урна ўскрываецца ў прысутнасці ўсіх сябраў выбарчай камісіі.

➤ У памяшканні, у якім камісія падлічвае галасы, не могуць прысутнічаць асобы, якія не ўваходзяць у склад камісіі.

➤ Пасля падліку галасоў сябры камісіі складаюць пратакол – дакумент, які пацвярджае факт правядзення выбараў. Пратаколы вывешваюцца на наступны дзень пасля выбараў на стэндзе ВС.

➤ Бюлетэні для галасавання камісія знішчае пасля заканчэння падліку галасоў і падпісання пратаколу.

8. Каляндар выбараў

1-3 сакавіка – выбарчая камісія інфармуе вучняў аб тэрміне і прынцыпах правядзення выбараў.

6-19 сакавіка – вылучэнне кандыдатаў на пасаду старшыні ВС разам з поўным складам кіраўніцтва.

20 сакавіка – сход выбарчай камісіі, зацвярджэнне спіса, вывешванне яго на стэндзе ВС.

20 сакавіка - 2 красавіка – выбарчая кампанія кандыдатаў.

25 сакавіка, 16.00 – адкрыты сход рады з удзелам усіх вылучаных кандыдатаў.

3 красавіка, 8.00 -16.00 – выбары, падлік галасоў.

4 красавіка – абвешчэнне вынікаў выбараў.

4 красавіка, 16.00 – пасяджэнне рады, на якім кіраўніцтва, у якога скончыўся тэрмін паўнамоцтваў, перадае ўладу новаабранаму кіраўніцтву.

9. У выпадках, не прадугледжаных дадзеным рэгламентам, пастановы прымаюцца радай ВС.

10. Да рэгламенту прыкладаецца дадатак, які складаецца з:

№ 1. Узору заявы на вылучэнне кандыдатур у кіраўніцтва ВС;

№ 2. Узору бюлетэня для галасавання;

№ 3. Узору пратакола выбарчай камісіі.

⁷ тут і далей падаюцца вытрымкі з дакументаў

ПРЫКЛАДНЫ РЭГЛАМЕНТ ВЫБАРАЎ КІРАЎНІЦТВА ВС

1. Выбары кіраўніцтва адбываюцца на падставе статута ВС.
2. Згодна з пунктам IV.4. статута ВС кіраўніцтва складаецца з ... вучняў, сярод якіх старшыня, віцэ-старшыня, сакратар і скарбнік.
3. Вывары ў кіраўніцтва праводзіць выбарчая камісія.
4. Вывары праводзяцца шляхам прамога тайнага галасавання.
5. Вывучэнне кандыдатаў:
  - Кандыдатамі ў кіраўніцтва могуць быць выключна вучні 5 – 10 класаў.
  - У кіраўніцтва не могуць вылучацца сябры выбарчай камісіі.
  - Тэрмін вылучэння кандыдатаў на пасаду старшыні ВС разам з поўным спісам кіраўніцтва вызначаецца календаром выбараў.
  - Заява на вылучэнне кандыдатаў павінна змяшчаць прозвішчы кандыдатаў, іх пісьмовую згоду, подпісы 30 вучняў не менш як з трох класаў. (глядзі ўзор № 1).
6. Спосаб правядзення галасавання:
  - Галасаванне адбываецца ў будынку школы ў актавай зале з 8.00 да 16.00.
  - Галасаванне праводзіць выбарчая камісія.
  - Галасаванне праводзіцца па спісах, загадзя падрыхтаваных выбарчай камісіяй. На падставе спісаў выдаюцца бюлетэні для галасавання.
  - Удзел у выбарах вучань пацвярджае сваім подпісам у спісе.
  - Выбар ажыццяўляецца пазначэннем прозвішча кандыдата крыжыкам (х).
  - Голас не ўлічваецца, калі бюлетэнь пашкоджаны, неразборліва запоўнены або голас ададзены больш чым аднаму кандыдату.
  - Выбарчая камісія збірае галасы ў апячатаную урну.
  - Старшынёй ВС (разам з поўным складам кіраўніцтва) становіцца кандыдат, які набраў большую колькасць галасоў.
  - У выпадку атрымання некалькімі кандыдатамі роўнай колькасці галасоў праводзіцца другі тур выбараў. Калі ж ніводны з кандыдатаў не набірае неабходнай колькасці, то выбары абвешчаюцца нанова.
7. Падлік галасоў, абвешчэнне вынікаў.

народамі, этнічнымі, нацыянальнымі і рэлігійнымі групамі, а таксама з асобамі з ліку карэннага насельніцтва.

КАНСТЫТУЦЫЯ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Артыкул 2. Чалавек, яго правы, свабоды і гарантыі іх рэалізацыі з'яўляюцца найвышэйшай каштоўнасцю і мэтай грамадства і дзяржавы.

Артыкул 33. Кожнаму гарантуецца свабода поглядаў, перакананняў і іх свабоднае выказванне.

Ніхто не можа быць прымушаны да выказвання сваіх перакананняў або адмовы ад іх.

Артыкул 36. Кожны мае права на свабоду аб'яднанняў.

ЗАКОН РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ АБ ПРАВАХ ДЗІЦЯЦІ

Артыкул 11. Права на атрыманне, захоўванне і распаўсюджанне інфармацыі, вольнае выказванне думкі

Кожнае дзіцяці мае права на атрыманне, захоўванне і распаўсюджанне інфармацыі, свабоду меркаванняў, перакананняў і іх вольнае выказванне.

Кожнае дзіцяці, здольнае сфармуляваць свае погляды, мае права вольна іх выказваць па ўсіх пытаннях, якія яго датычаць, пры гэтым поглядамі дзіцяці надзяляецца неабходная ўвага ў адпаведнасці з яго ўзростам. ...

Абмежаванне правоў і свабод дзіцяці дапускаецца толькі ў выпадках, прадугледжаных законам, у інтарэсах нацыянальнай бяспекі, грамадскага парадку, абароны маральнасці, здароўя насельніцтва, правоў і свабод іншых асобаў.

Артыкул 13. Абарона дзіцём сваіх правоў і інтарэсаў.

Дзіцё ва ўзросце чатырнаццаці гадоў і старэй мае права на атрыманне юрыдычнай дапамогі для здзяйснення і абароны сваіх правоў і свабод, у тым ліку права карыстацца ў любы момант дапамогай адвакатаў і іншых сваіх прадстаўнікоў у судзе, іншых дзяржаўных органах, іншых арганізацыях і ў адносінах са службовымі асобамі і грамадзянамі без згоды бацькоў або асоб, якія іх замяняюць.

...У выпадку парушэння правоў дзіцяці, якія вызначаны Канвенцыяй Арганізацыі Аб'яднаных Нацый аб правах дзіцяці 1989 года і іншымі актамі заканадаўства Рэспублікі Беларусь, дзіця мае права звяртацца з заявамі ў органы апекі і папчыцельства, пракуратуру, а па дасягненні чатырнаццаці гадоў – у суд з заявай аб абароне сваіх правоў і інтарэсаў, а таксама здзяйсняць абарону правоў і інтарэсаў праз сваіх законных прадстаўнікоў.

Артыкул 26. Права на свабоду аб'яднанняў

Дзеці маюць права аб'ядноўвацца ў самастойныя дзіцячыя і моладзевыя грамадскія аб'яднанні пры ўмове, што дзейнасць гэтых

аб'яднанняў не супярэчыць Канстытуцыі і заканадаўству Рэспублікі Беларусь, не парушае грамадскі парадак і бяспеку дзяржавы, не наносіць шкоды здароўю і маралі насельніцтва, не парушае правоў і інтарэсаў іншых асобаў.

Дзяржава аказвае дзіцячым і маладзёвым грамадскім аб'яднанням матэрыяльную і іншую дапамогу.

ЗАКОН РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ АБ АДУКАЦЫІ

Артыкул 1. Дзяржаўная палітыка ў галіне адукацыі

Дзяржаўная палітыка ў галіне адукацыі заснавана на наступных прынцыпах:

...

Прыярытэту агульначалавечых каштоўнасцяў, правоў чалавека, гуманістычнага характару адукацыі;

...

Дэмакратычнага характару кіравання адукацыяй;

Артыкул 46. Кіраванне ўстановай адукацыі

Кіраванне дзяржаўнай установай адукацыі здзяйсняецца ў адпаведнасці з заканадаўствам, статутам дадзенай установы адукацыі і будзеца на спалучэнні прынцыпаў адзіначалля і самакіравання.

...

Артыкул 48. Правы і абавязкі навучэнцаў і выхаванцаў

Навучэнцамі і выхаванцамі з'яўляюцца асобы, прынятыя ва ўстановы адукацыі з мэтай атрымання адукацыі.

Навучэнцы і выхаванцы маюць права на:

...

удзел у кіраванні ўстановай адукацыі праз дзейнасць у органах самакіравання,

...

ПАЛАЗЭННЕ АБ УСТАНОВЕ, ЯКАЯ ЗАБЯСПЕЧВАЕ АТРЫМАННЕ АГУЛЬНАЙ СЯРЭДНЯЙ АДУКАЦЫІ

8. Установа:

...

падтрымлівае дзейнасць маладзёжных і дзіцячых грамадскіх арганізацый (аб'яднанняў), якая не супярэчыць заканадаўству Рэспублікі Беларусь.

Ва ўстанове забараняецца стварэнне і дзейнасць палітычных партый, іншых грамадскіх арганізацый (аб'яднанняў), якія маюць палітычныя мэты, а таксама стварэнне і ананімная або іншая супярэчная заканадаўству дзейнасць рэлігійных арганізацый.

выпадку мы прапануем некалькі паслядоўных крокаў дзеля дасягнення тваёй мэты:

Крок 1. Стварыць ініцыятыўную групу.

Неабходна знайсці зацікаўленых асоб сярод вучняў і настаўнікаў, правесці навучанне або падрабязна пазнаёміць з ідэяй. Кожны з удзельнікаў ініцыятыўнай групы павінен ведаць:

- Што такое ВС і якая яго роля ў школьным самакіраванні;
- Навошта гэта ім увогуле патрэбна;
- Якая мэта і структура ВС;
- Як арганізаваць працу ВС;
- Што гэта прынясе звычайным вучням;

Крок 2. Выбар мадэлі ВС, распрацоўка статута ВС і рэгламенту выбараў

Ініцыятыўная група павінна распрацаваць праект статута ВС, праект рэгламенту выбараў і абраць мадэль ВС, якая больш за ўсё падыходзіць да ўмоваў вашай школы

Крок 3. Размова з дырэкцыяй і адміністрацыяй школы (дамова аб супрацоўніцтве, азнаямленне са створанымі праектамі, кансультацыі і г.д.)

Крок 4. Распаўсюджванне інфармацыі аб ВС

Важна, каб кожны вучань у школе даведаўся, што такое ВС і як яно працуе. Таму прадстаўнікі ініцыятыўнай групы ідуць па класах з такой інфармацыяй. Таксама ў класах праводзіцца абмеркаванне статута ВС, які прапановуе ініцыятыўная група (добра яго яшчэ павесіць на школьным стэндзе). Усе заўвагі і прапановы, якія тычацца праекта статута, збіраюцца для далейшага аналізу.

Крок 5. Пасяджэнне ініцыятыўнай групы

Ініцыятыўная група на пасяджэнні разглядае ўсе заўвагі і прапановы па статуту ВС. Пры неабходнасці ўносіць змяненні.

Крок 6. Правядзенне сходу рады ВС

Выбраныя ў класах прадстаўнікі збіраюцца на першае пасяджэнне рады ВС, на якім разглядаюцца наступныя пытанні:

- Зацвярджэнне статута ВС і рэгламенту выбараў, прадстаўленых на разгляд ініцыятыўнай групай;
- Стварэнне выбарчай камісіі.

Крок 7. Правядзенне выбараў у кіруючыя і кантрольныя органы, выбары кансультанта

Крок 8. Арганізацыя працы ВС

Планаванне працы ВС на год і выкананне запланаванай працы.

Крок 9. Аналіз працы і справаздачнасць аб праведзенай дзейнасці.

Як весці пратакол сходу

1. Размясці на першай старонцы ўверсе "шапку" пратаколу, якая пазначае што гэта за сход. Яна павінна ўключаць:

- a. назву органа (кіраўніцтва, рада ці інш.);
- b. вызначэнне пасяджэння (пашыранае, па-за чарговае і г.д.)
- c. дакладную дату, месца і нумар пасяджэння (ад пачатку года);

2. Наступны параграф пратаколу змяшчае:

- a. імя, прозвішча, пасаду старшыні сходу;
- b. кворум (прысутныя сябры органа, добра калі ёсць ведамасць, дзе яны распісаліся);
- c. запрошаныя госці, эксперты і назіральнікі;
- d. прозвішча сакратара сходу;
- e. інфармацыя аб прыняцці пратакола з папярэдняга сходу;
- f. прыняты парадак дня;

3. У наступнай частцы пратакол павінен утрымліваць такую інфармацыю:

- a. якія пытанні ўздымаліся на пасяджэнні;
- b. хто прымаў удзел у абмеркаванні;
- c. якія па іх былі прынятыя рашэнні і пастановы, і як за іх прагаласавалі.

Апошні абзац пратакола змяшчае фразу: "На гэтым пасяджэнне было скончана".

Пратакол можна весці двума спосабамі: спрошчана або падрабязна. У першым выпадку занатоўваецца толькі ход пасяджэння і прынятыя на ім рашэнні (якая была праблема, пералічаны тыя, хто ўдзельнічаў у дыскусіі па ёй, і пазначаны вынік галасавання). Падрабязны спосаб як мага дакладней фіксуе выказванні ўсіх удзельнікаў дыскусіі (напр.: "Янка Запрудскі выказаў занепакоенасць у рэальнасці ўпрыгожання актавай залы да 13 лютага, што, на яго думку, можа прывесці да зрыву ўсяго плану падрыхтоўкі свята "Дзень закаханых").

Пасля зацвярджэння зместу пратаколу на наступным сходзе, яго падпісваюць старшыня і сакратар пасяджэння, а таксама стаяць на грыф "Прыняты". Таксама да яго дакладаюцца ўсе неабходныя дадаткі: дакументы, даведкі і г.д.

ЯК РАСПАЧАЦЬ ВУЧНЁўСКАЕ САМАКІРАВАННЕ З НУЛЯ

Можа быць такая сітуацыя, што ў тваёй школе няма яшчэ такой вучнёўскай арганізацыі, аднак ты ведаеш, што твае аднакласнікі хацелі б яе мець. У такім

...
31. Кіраванне ўстановай ажыццяўляецца ў адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь, дадзеным Палажэннем, яе статутам і будуюцца на прынцыпах адзіначалля і самакіравання.

...
77.1. (Навучэнец) мае права:
...на павагу сваёй годнасці;
...выбіраць і быць выбраным у органы вучнёўскага самакіравання і самакіравання ўстановы;
...на ўдзел у дзіцячых і маладзёжных грамадскіх арганізацыях (аб'яднаннях);

Але, як было ўжо сказана вышэй, найбольш падрабязнымі дакументамі, якія датычацца цябе, будуць школьныя законы:

СТАТУТ ШКОЛЫ І СТАТУТ ВУЧНЁўСКАГА САМАКІРАВАННЯ.

Статут школы ў абавязковым парадку існуе ў кожнай навучальнай установе. Ён з'яўляецца зводам правілаў і палажэнняў, якія вызначаюць яе мэты, задачы, арганізацыю, структуру і парадак дзейнасці. У ім дакладна распісаныя ўдзельнікі адукацыйна-выхаваўчага працэсу і адносіны паміж імі, у тым ліку правы і абавязкі навучэнцаў і выхаванцаў, сістэма кіраўніцтва адукацыйнай і выхаваўчай установай (структура, парадак фармавання, кампетэнцыя, арганізацыя дзейнасці). Гэтак сама там павінна быць прапісана існаванне Вучнёўскага самакіравання і яго месца ў школе.

І, нарэшце, найбольш важны для ўвасаблення тваіх ідэй дакумент – статут ВС. Менавіта згодна з яго палажэннямі праходзіць штодзённае жыццё вучнёўскай арганізацыі. Ён з'яўляецца першасным дакументам, які рэгламентуе ўсе дэталі функцыяніравання ВС: поўная назва (якой школы і горада), яго мэты і задачы, структура, якія ёсць кіруючыя органы, іх назва і склад, як абіраюцца і кім, перад кім справаздачныя, якую нясуць адказнасць, чым займаюцца, якія ў іх кампетэнцыі, якія іншыя структуры існуюць у самакіраванні і г.д.

Ніжэй пададзены ўзор для напісання такога статута.

ПРЫКЛАДНЫ СТАТУТ ВУЧНЁўСКАГА САМАКІРАВАННЯ СШ № ..., г ...

І. АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ

1. Вучнёўскае самакіраванне сярэдняй школы № ..., г. ... (далей ВС) дзейнічае на падставе Закона Рэспублікі Беларусь “Аб адукацыі” і Палажэння аб установе, якая забяспечвае атрыманне агульнай сярэдняй адукацыі.

2. ВС аб'ядноўвае і прадстаўляе ўсіх вучняў школы. ВС з'яўляецца арганізацыяй незалежнай ад адміністрацыі школы, мясцовага ўпраўлення адукацыі, якой-небудзь партыі або палітычнай групоўкі.

3. ВС з'яўляецца адзіным прадстаўніком вучнёўскага калектыву школы.

II. МЭТЫ І ЗАДАЧЫ ВС

4. Мэты ВС:....

5. Задачы ВС: ...

III. СЯБРОЎСТВА Ў ВС

6. Сябрам ВС становіцца кожны вучань школы, незалежна ад яго узросту, полу, веравызнання.

7. Выхад са складу ВС адбываецца аўтаматычна, як толькі сябра перастае быць вучнем школы.

8. Сябра ВС мае права:

➤ на ўдзел у мерапрыемствах арганізацыі;

➤ абіраць і быць абраным у органы кіравання і кантрольна-рэвізійныя органы ВС пачынаючы з V класа;

➤ атрымліваць ад органаў кіравання і кантрольна-рэвізійных органаў ВС, службовых асоб арганізацыі любую інфармацыю, якая тычыцца дзейнасці арганізацыі;

➤ быць інфармаваным аб усіх бягучых і будучых мерапрыемствах і ініцыятывах;

➤ уносіць прапановы адносна палітыкі і дзейнасці арганізацыі.

9. Сябра ВС абавязаны:

➤ выконваць патрабаванні дадзенага статута;

➤ не здзяйсняць дзеянняў, якія наносзяць арганізацыі матэрыяльную шкоду ці шкоду рэпутацыі і станоўчаму іміджу арганізацыі;

➤ выконваць рашэнні кіруючых і кантрольных органаў арганізацыі;

...

IV. СТРУКТУРА, ВЫБАРНЫЯ ОРГАНЫ АРГАНІЗАЦЫІ

10. Структура ВС складаецца з:

➤ Рады ВС;

➤ Кіраўніцтва ВС;

➤ Рэвізійнай камісіі.

Тайнае галасаванне праводзіцца падчас выбараў, у іншых сітуацыях, якія прадугледжаны статутам ВС, а таксама па прапанове не менш як 10% сябраў кіраўніцтва.

ПРА ВУЧНЁЎСКУЮ "БЮРАКРАТЫЮ" І НАВОШТА ЯНА ПАТРЭБНА

Усе рашэнні кіруючых органаў ВС – рады, кіраўніцтва, рэвізійнай камісіі і іншых структур арганізацыі афармляюцца пратаколамі, якія падпісваюцца старшынёй ВС (або старшынёй РК) і сакратаром ВС (сакратаром пасяджэння). Для чаго гэта патрэбна? Найперш, патрэбна зафіксаваць на паперы вынікі пасяджэння, бо чалавек – істота недасканалая, сёння ён можа нешта памятаць, а заўтра ўжо не. Таму для таго, каб па пяць разоў не звяртацца да аднаго і таго ж пытання, трэба рашэнне па ім пісьмова зафіксаваць. Зноў жа, пратакол можа спатрэбіцца пад час разгляду нейкіх спрэчак або канфліктаў. Вельмі важная гэта справа і для новых кіруючых органаў. Яны могуць пазнаёміцца з пратаколамі і справаздачамі мінулых гадоў, з іншымі дакументамі па праблеме, што значна дапаможа ім у развіцці і не прымусіць вынаходзіць ровар з нуля.

Такім чынам, не саромейся запісваць усё, што адбываецца ў вучнёўскім самакіраванні. І памятай, што ты гэта робіш не толькі дзеля сябе, але і для сваіх пераемцаў. Аднак пастарайся, каб такая пісаніна не займала ў цябе шмат часу.

Па кожнай прапанове праводзіцца дыскусія. Падчас яе прысутныя могуць выказацца па тэме, уносіць папраўкі, папраўкі да паправак, іншыя прапановы. Усе яны ўносяцца і падтрымліваюцца таксама як і галоўная прапанова.

Па закрыцці дыскусіі старшыня нагадвае змест прапановы (усіх прапаноў), нагадвае прынцыпы галасавання і праводзіць галасаванне. Пасля заканчэння галасавання старшыня называе лічбу аддадзеных галасоў і абвешчае вынік галасавання. Лічба аддадзеных галасоў і вынік галасавання змяшчаюцца ў пратаколе сходу.

Усе прапановы можна падзяліць на "фармальныя" і "прапановы па сутнасці". Фармальныя прапановы могуць тычыцца:

а) змены праграмы сходу;

б) абмежавання дэбатаў:

- абмежаванне часу выступлення па дадзеным пункце да 3, 5, 15 хв.;
- абмежаванне агульнага часу на дэбаты;*;
- закрыццё дэбатаў (закрыццё дыскусіі і пачатак галасавання).*

с) спосабу правядзення сходу, напр.:

- адмена рашэння старшыні;
- захаванне парадку сходу;
- пацверджанне кворуму;
- вызваленне залы асобай, якая не мае права ўдзельнічаць у сходзе.

д) закрыццё спіса кандыдатаў у кіруючыя органы;

е) правядзенне тайнага галасавання.

Фармальная прапанова можа быць унесена ў любы час, за выключэннем часу галасавання і разгляду іншай фармальнай прапановы. Па ёй не праводзіцца дыскусія, яна не можа папраўляцца і галасуецца неадкладна. Пасля вырашэння справы, узнятай у фармальнай прапанове, сход працягваецца далей па праграме.

Калі ўнесена прапанова не з'яўляецца фармальнай, старшыня адбірае ў прапанавальшга слова.

Усе рашэнні, калі статут ВС не ўсталёўвае іншага і мы нікога не абіраем, прымаюцца адкрытым галасаваннем і звычайнай большасцю галасоў. У справах, якія не датычацца фінансавых і выбарчых рашэнняў, магчыма прыняцце рашэнняў адзінагалосна.

11. Вышэйшым кіруючым органам ВС з'яўляецца рада, якая складаецца са старшынь класных самакіраванняў V – XII класаў. Рада збіраецца па меры неабходнасці, але не радзей 1 разу на 2 месяцы. Сход рады лічыцца правамоцным, калі на ім прысутнічае больш паловы сябраў. Форма галасавання вызначаецца радай. Кіруе сходамі рады старшыня ВС. Рашэнні сходу афармляюцца пратаколамі, які падпісваюць старшыня ВС і сакратар.

12. У кампетэнцыю рады ўваходзіць:

➤ зацвярджэнне статута ВС і іншых унутраных рэгулямінаў (распарадкаў), унясенне неабходных змен і паправак;

➤ абранне выбарчай камісіі, якая праводзіць выбары ў органы ўлады ВС;

➤ вызначэнне напрамкаў дзейнасці ВС;

➤ прыняцце квартальных справаздач кіраўніцтва;

➤ прыняцце рашэння аб стварэнні камісій.

13. Кіраўніцтва займаецца бягучай працай ВС. Яно складаецца з ... чалавек, сярод якіх старшыня, віцэ-старшыня, сакратар, скарбнік, ...

14. Абранне кіраўніцтва адбываецца шляхам правядзення агульнашкольнага тайнага галасавання, у якім удзельнічаюць усе вучні V – XII класаў.

15. У кампетэнцыю кіраўніцтва ўваходзіць:

➤ кіраванне бягучай дзейнасцю ВС;

➤ прэзентацыя ВС перад настаўнікамі, бацькамі, адміністрацыяй і па-за школьнай грамадскасцю;

➤ падача радзе квартальных справаздач аб працы ВС;

➤ стварэнне секцый і кіраванне імі;

➤ стварэнне рэдакцыі газеты ВС;

➤ вядзенне дакументацыі ВС;

➤ вядзенне фінансавай гаспадаркі;

➤ падрыхтоўка бюджэту ВС.

16. На пасяджэннях кіраўніцтва з правам дарадчага голасу могуць прысутнічаць прадстаўнікі рэвізійнай камісіі і кансультант ВС.

17. На працягу навучальнага года пасяджэнні кіраўніцтва адбываюцца не радзей, чым раз на 2 тыдні. Пасяджэнні кіраўніцтва склікае і праводзіць старшыня ВС.

18. Кіраўніцтва на першым пасяджэнні вызначае падзел абавязкаў паміж сваімі сябрамі;

19. Кіраўніцтва вядзе пратаколы ўсіх сваіх пасяджэнняў, фінансавую дакументацыю і дакументацыю аб працы ВС.

20. Фінансавую дакументацыю ад імя ВС падпісвае старшыня і скарбнік.

21. Астатнія дакументы падпісвае старшыня ВС і сакратар Кіраўніцтва.

* Прапановы пазначаныя зоркай прымаюцца адзінагалосна ці абсалютнай большасцю галасоў

22. Для рэалізацыі сваіх планаў кіраўніцтва стварае камісіі.

23. Створаныя камісіі могуць быць сталымі (працуюць увесь год) і часовымі.

24. Сябрам камісіі можа стаць любы сябра вучнёўскага калектыву.

25. Рашэнне аб стварэнні камісіі, яе назву, сферу дзейнасці і кампетэнцыю вызначае рада ВС. Стварае і арганізуе працу камісіі кіраўніцтва.

26. Інфармацыя аб стварэнні камісіі, аб сферы яе дзейнасці, працягласці існавання і складзе павінна быць даведзена да вучняў на працягу тыдня з дня стварэння.

27. Рэвізійная камісія (далей па тэксце РК) з'яўляецца асноўным органам унутранага кантролю ВС.

28. РК складаецца з 3 сябраў.

29. РК абіраецца усеагульным тайным галасаваннем, у якім удзельнічаюць усе вучні школы;

30. У кампетэнцыю рэвізійнай камісіі ўваходзіць:

- кантроль за адпаведнасцю пастановаў рады не супярэчылі заканадаўству РБ, статуту школы, статуту ВС;
- кантроль за дзейнасцю кіраўніцтва;
- кантроль за дзейнасцю ВС;
- кантроль за фінансавымі справамі ВС.

31. Сябры рады, кіраўніцтва і рэвізійнай камісіі абавязаны браць актыўны ўдзел у працы ВС.

32. Улады ВС абавязаны абараняць правы і годнасць кожнага вучня і груп вучняў, а таксама – па жаданню вучня, класа ці групы вучняў – прадстаўляць іх перад дырэкцыяй школы і педагогічным саветам.

V. ТЭРМІН ПАЎНАМОЦТВАЎ ОРГАНАЎ УЛАДЫ, ВЫБАРЫ, ВАКАНСІІ.

33. Тэрмін паўнамоцтваў усіх улад ВС – 1 навучальны год.

34. Сябрамі кіруючых органаў могуць быць вучні толькі дадзенай школы V-XII класаў. З моманту завяршэння навучання (заканчэнне навучання, змена школы, адлічэнне і г.д.) вучань аўтаматычна перастае быць сябрам ВС і яго ўладаў;

35. Выбары ў органы ўлады ВС і выбары кансультанта ВС з'яўляюцца тайнымі і праводзяцца пры неабмежаванай колькасці кандыдатаў.

36. Выбары арганізуе і праводзіць выбарчая камісія.

37. Выбары старшынь класнага самакіравання адбываюцца ў верасні ў кожным класе асобна. Выбары лічацца правамоцнымі, калі ў іх узялі ўдзел 2/3 вучняў класа. За выбарамі назірае выбарчая камісія ВС. Кандыдаты на пасаду старшыні КС павінны быць прадстаўлены вучням класа за тыдзень да выбараў. Старшыня КС можа быць толькі вучань дадзенага класа.

перадаюцца разам з запрашэннямі ўдзельнікам сходу. ПС прымаецца адразу пасля адкрыцця пасяджэння і пацвярджэння кворуму.

У ПС павінны змяшчацца пункты, пра якія паведамлена сябрам кіраўніцтва (рады) не пазней як за 3 дні перад пасяджэннем. Справы, пра якія не было паведамлена перад сходам, могуць быць прынятыя да абмеркавання, калі за іх прагаласавала не менш 2/3 прысутных.

ПРЫКЛАДНЫ ПАРАДАК СХОДУ

Адкрыццё:

- адкрыццё сходу старшынёй ВС, прывітанне прысутных, выбар сакратара;
- пацвярджэнне кворуму;
- прыняцце праграмы сходу.

Прыняцце пратаколу папярэдняга сходу

Справаздачы функцыянераў і камісій:

- справаздача сакратара, старшыні за перыяд ад папярэдняга сходу;
- фінансавая справаздача скарбніка;
- справаздачы іншых функцыянераў, камісій, працоўных груп і інш.

Незакончаныя справы

Новыя справы

Рознае

Закрыццё сходу

Увесь ход пасяджэння пратакалюецца сакратаром кіраўніцтва (рады) ці іншай асобай, упאўнаважанай сходам, якая складае праект пратакола.

Праект пратакола змяшчае:

- спіс прысутных, наяўнасць кворуму, прыняты ПС;
- каратка апісанае правядзенне сходу з прозвішчамі дысцутантаў, змест унесены прапаноў з вынікамі галасавання па кожнай прапанове;
- вынікі галасавання па кожнай прапанове;
- тэксты прынятых рашэнняў і змест пастаноў.

Прадстаўлены праект пратаколу ў пісьмовай форме прымаецца (разам з прынятымі папраўкамі) на чарговым сходзе кіраўніцтва (рады). Пасля прыняцця, пратакол падпісваюць старшыня і сакратар і ён захоўваецца ў дакументах кіраўніцтва.

Прапановы з'яўляюцца падставай для прыняцця ўсіх рашэнняў на сходах і могуць уносіцца сябрамі кіраўніцтва ці старшынямі камісій ці працоўных груп, запрошанымі асобамі. Старшыня можа патрабаваць, каб прапановы былі ўнесены ў пісьмовай форме. Для таго, каб яна пачала абмяркоўвацца, неабходна падтрымка іншых удзельнікаў пасяджэння.

месца, дзе навучэнец мог бы без старанных назіральнікаў запоўніць свой бюлетэнь і г. д.

✓ Стараемся спрыяць з'яўленню ў кіраўніцтве ВС школьнікаў з розных паралеляў. Гэта дазволіць наладзіць працэс навучання, калі старэйшыя працуюць на больш адказных пасадах, а малодшыя, робячы сваю працу, паралельна набіраюцца досведу ў старэйшых. Але калі кіраўніцтва ВС прадстаўлена толькі навучэнцамі адной паралелі, мы можам згубіць усё напрацаванае, усю актыўнасць вучнёўскага самакіравання адразу па заканчэнні імі школы. У такім выпадку ВС у школе трэба будзе зноў пачынаць з нуля.

СХОД

Усе рашэнні ў ВС прымаюцца на сходах рады і кіраўніцтва. Іх склікае старшыня ВС або віцэ–старшыня ВС.

У сходах кіраўніцтва з правам голасу бяруць удзел сябры кіраўніцтва, а ў сходах рады – усе сябры рады. І там, і там з правам дарадчага голасу могуць удзельнічаць:

- прадстаўнікі рэвізійнай камісіі;
- кансультант ВС;
- прадстаўнікі запрошаных камісій і працоўных груп;
- іншыя госці, запрошаныя старшынёй ВС.

Для правоўнасці прынятых рашэнняў неабходны кворум, гэта значыць, што на сходзе павінны прысутнічаць не менш 50% сябраў таго органа, які збіраецца. Усе галасы сябраў кіраўніцтва (рады) роўныя, кожны з іх мае толькі адзін голас і не можа галасаваць за іншых. У выключных выпадках магчыма пісьмовае галасаванне (калі рашэнне асобнага сябра па канкрэтным пытанні ў пісьмовым выглядзе ў канверце перадаецца старшыні ВС і ўскрываецца толькі пад час галасавання).

Як было сказана вышэй, старшынствуе на пасяджэннях рады і кіраўніцтва ВС старшыня ВС (пры яго адсутнасці – віцэ–старшыня). У гэтай ролі ён:

- адкрывае сход;
- кіруеходам, кантралюе захаванне рэгламенту, выкананне парадку пасяджэння;
- адкрывае і закрывае дыскусіі;
- праводзіць галасаванне і падлічвае галасы;
- аб'яшчае вынікі галасавання;
- дае слова ў парадку ўнясення;
- пазбаўляе слова, калі яно не тычыцца тэмы дыскусіі;

Усеходы праводзяцца згодна прынятага на пачатку парадку сходу (далей – ПС). Яго праект і матэрыялы, якія датычаць асобных пунктаў гэтага парадку,

38. У выпадку вакансіі на пасаду старшыні КС у класе праводзяцца давыбары.

39. Выбары рэвізійнай камісіі праводзяцца ў верасні, ...

40. Выбары лічацца правоўнымі, калі ў іх узяло ўдзел больш паловы вучняў школы.

41. Кандыдаты ў рэвізійную камісію павінны быць прадстаўлены ў пісьмовай заяве ў выбарчую камісію не пазней як за 2 тыдні да выбараў. Заява павінна змяшчаць пісьмовую згоду кандыдатаў.

42. На першым пасля свайго абрання пасяджэнні рэвізійная камісія выбірае з ліку сваіх сябраў старшыню камісіі.

43. Выбары ў кіраўніцтва ВС адбываюцца ў красавіку⁸.

44. Не пазней як у першы тыдзень сакавіка выбарчая камісія інфармуе вучняў аб прынцыпах правядзення выбараў.

45. На працягу 2 тыдняў пасля вышэйзгаданага тэрміну вучні школы могуць вылучаць кандыдатуры на пасаду старшыні ВС разам з поўным складам кіраўніцтва. Заявы павінны змяшчаць прозвішчы кандыдатаў, іх размеркаванне па пасадах. Кожнае прозвішча павінна быць пацверджана асабістым подпісам кандыдата. Не могуць вылучацца ў Кіраўніцтва вучні, якія завяршаюць навучанне ў бягучым годзе.

46. Кандыдаты маюць 2 тыдні для прэзентацыі перад вучнёўскім калектывам сваёй праграмы і на правядзенне перадвыбарчай кампаніі.

47. Кандыдаты прымаюць удзел у адкрытым сходзе рады, на якім яны маюць магчымасць прадставіць сваю праграму і адказаць на пытанні сябраў рады.

48. Выбары адбываюцца ў першы тыдзень красавіка. Прынцып правядзення галасавання – тайны. Перамагае каманда, якая атрымала найбольшую колькасць галасоў. У выпадку роўнасці колькасці гласоў праводзіцца другі тур.

VI. КАНСУЛЬТАНТ ВУЧНЁўСКАГА САМАКІРАВАННЯ

49. ВС можа мець свайго кансультанта.

50. Кансультант ВС з'яўляецца дарадцам, які дапамагае сваім вопытам і ведамі працы ВС.

51. Кансультант ВС мае права ўдзельнічаць ва ўсіх формах працы ВС.

52. Выбары Кансультанта ВС адбываюцца ..... Выбары праводзіць выбарчая камісія. Выбары з'яўляюцца тайнымі і адбываюцца пры неабмежаванай колькасці кандыдатаў з улікам іх асабістай згоды.

53. Кандыдатаў на пасаду кансультанта ВС вылучаюць вучні школы.

54. Кансультант ВС абіраецца тэрмінам на адзін навучальны год.

⁸ Другі магчымы варыянт – канец верасня – пачатак кастрычніка.

VII. ЗАКЛЮЧНЫЯ ПАСТАНОВЫ, ЗМЭНЫ РЭГЛАМЕНТУ

1. Калі дадзены статут не прадугледжвае іншае, усе пастановы прымаюцца звычайнай большасцю галасоў у прысутнасці звыш за палову ад тых, хто мае права голасу.

55. Гэты Статут прадстаўляецца і абмяркоўваецца:

- ва ўсіх класах перад выбарамі ў раду ВС;
- у час першага пасля выбараў пасяджэння рады ВС.

56. Статут даступны ўсім вучням школы (вывешваецца на стэндзе ВС).

57. Кожны сябра рады, кіраўніцтва і рэвізійнай камісіі атрымлівае ўласны асобнік статута.

58. Прапановы аб унясенні паправак у статут ВС могуць падавацца кіраўніцтвам або 3 сябрамі рады.

59. Прапанаваныя папраўкі ставяцца на галасаванне на сходзе рады. Аб змесце гэтых паправак усе сябры рады павінны быць праінфармаваны за два тыдні да пасяджэння. Дадаткова змест паправак павінен быць вывешаны на стэндзе ВС для агульнага азнаямлення.

60. Змены ў статут ВС прымаюцца большасцю 2/3 галасоў у прысутнасці не менш паловы сябраў Рады.

*****

Але законы і іншыя нарматывыя акты будуць табе неабходны не толькі для таго каб, пры патрэбе, абгрунтаваць права вучнёўскага самакіравання на існаванне і самастойнасць. Амаль кожная такая арганізацыя мае ў сваёй структуры **канфліктную камісію**, якая разглядае па просьбе зацікаўленых бакоў спрэчкі і праблемныя сітуацыі паміж вучнямі, вучнямі і дарослымі. Усе свае рашэнні яна павінна прымаць на падставе толькі адпаведных нарматывых дакументаў. Пры стварэнні такой камісіі варта звярнуцца па дапамогу да дарослых.

САКРЭТЫ ДЗЕЙСНАЙ АРГАНІЗАЦЫІ

Вельмі часта ў нашых школах можна назіраць такі малюнак – пад вучнёўскім самакіраваннем разумеецца толькі купка актыўных навучэнцаў або, што яшчэ горш, толькі "функцыянеры", якія падзялілі паміж сабой партфелі. А на самой справе дзейнасці няма! Бо якімі б разумнымі не былі кіраўнікі, яны толькі мозг самакіравання. А цела, рукі і ногі складаюць вучні школы. І без іх падтрымкі, без іх удзелу ў нас нічога, акрамя дэкларацый, не атрымаецца.

Як жа прыцягнуць да актыўнай працы ў арганізацыі вучняў? Ну, не ўсіх, але хаця б па некалькі чалавек з кожнага класа? Для пачатку ў нас ёсць

складаецца канчатковы іх спіс, зацвярджаюцца спісы выбаршчыкаў. Копіі вывешваюцца на школьным стэндзе, каб з імі маглі азнаёміцца ўсе вучні школы. Там жа вывешваюцца зацверджаныя выбарчай камісіяй правілы правядзення усёй кампаніі. Пры наяўнасці школьнай газеты пажадана гэта апублікаваць і ў ёй таксама.

З 24.03. (09.) па 01.04. (10.) – падрыхтоўка выбарчых праграмаў кандыдатамі. У гэты час яны могуць кансультавацца з настаўнікамі, бацькамі, рабіць апытанні вучняў і г. д. У гэты час выбарчая камісія рыхтуе выбарчыя бюлетэні. Яе старшыня ставіць на кожным з іх свой подпіс.

З 02.04. (10.) па 10.04. (10.) – выбарчая кампанія кандыдатаў. Адбываецца прэзентацыя праграмаў, праходзіць рэкламная кампанія камандаў. Выбарчая камісія рыхтуецца да правядзення выбараў: дамаўляецца з адміністрацыяй пра памяшканне, рыхтуе скрыню для галасавання, неабходныя матэрыялы, пераправярае спісы і г. д.

Трэба памятаць пра тое, што рэгламент выбараў павінен быць дэталёва распрацаваным. Напрыклад, неабходна, каб было запісана, ці рэкламная кампанія заканчваецца за дзень да пачатку галасавання, ці яна можа адбывацца падчас яго таксама, што будзе, калі нехта парушыць гэтае або іншае патрабаванне і г. д.

11.04. (10.) – выбары (паводле рэгламенту правядзення выбараў), падлік галасоў.

12.04. (10.) – абвяшчэнне вынікаў выбараў. Вынікі галасавання павінны быць вывешаныя на школьным стэндзе. У гэты дзень адбываецца пасяджэнне рады ВС, на якім папярэднія кіраўніцтва і рэвізійная камісія перадаюць справы новаму складу кіраўніцтва і РК, а таксама даюць справаздачу радзе ВС. Новаабраная рэвізійная камісія праводзіць сваё пасяджэнне, дзе абірае са свайго ліку старшыню рэвізійнай камісіі.

З гэтага дня пачынаецца дзейнасць новага складу кіраўніцтва і рэвізійнай камісіі.

У выпадку асенніх выбараў, да абвяшчэння іх вынікаў арганізацыяй кіруе леташні старшыня ВС.

На што трэба звярнуць увагу падчас выбараў.

✓ Бюлетэняў для галасавання трэба падрыхтаваць (і падпісаць) крыху больш, чым налічваецца ў спісе чалавек для галасавання. Гэта на выпадак ненаўмыснага пашкоджання бюлетэня выбаршчыкам. Замяняць бюлетэнь можна толькі да таго, як бюлетэнь быў апушчаны ў скрыню для галасавання. У выпадку, калі выбаршчык заяўляе пра памылковае галасаванне, новы бюлетэнь не выдаецца.

✓ Важна забяспечыць усе атрыбуты галасавання: бюлетэні, асобнае памяшканне, скрыню для галасавання (лёгка робіцца з кардоннай скрынкі),

Выбары кіраўніцтва ВС і рэвізійнай камісіі

Калі абіраецца кіраўніцтва і рэвізійная камісія ВС існуюць два варыянты тэрміну выбараў. Першы з іх – напрыканцы навучальнага года. Гэта дае час новаму кіраўніцтву хуценька ўвайсці ў курс спраў, паназіраўшы за працай старога складу, і пасля гэтага ў іх будзе цэлае лета на планаванне дзейнасці. Калі ж мы праводзім выбары восенню, то кіраўніцтва зможа прыступіць да працы не раней за кастрычнік, але кандыдаты будуць мець цэлае лета на распрацоўку і ўдасканаленне сваіх праграм. У любым выпадку выбар за вамі.

Важна, каб будучы старшыня ВС меў магчымасць самастойна фармаваць сабе каманду і ісці на выбары разам з ёю. Часам бываюць выпадкі, калі ў школах абіраюцца толькі старшыні ВС. Асобы, якія набралі менш галасоў, аўтаматычна ўключаюцца ў склад кіраўніцтва ВС яго намеснікамі. Як ты думаеш, наколькі добра яны будуць супрацоўнічаць паміж сабой і наколькі адзінадушныя будуць у прыняцці рашэнняў? Мне здаецца, што не.

Кандыдаты ў рэвізійную камісію вылучаюцца паасобку. Тут наяўнасць розных людзей будзе гаварыць прапрадзятасць рашэнняў. Таму ў склад гэтага органа ўлады ўваходзяць тыя асобы, якія набралі большую колькасць галасоў падчас выбараў. Старшыня рэвізійнай камісіі абіраецца з іх складу на першым пасяджэнні РК.

Прыкладны план правядзення выбараў у кіраўніцтва і рэвізійную камісію ВС.

Да 11.03. (09.) – 14.03. (09.) – рада ВС прымае рашэнне наконт правядзення выбараў і прызначае дату іх правядзення. Выбарчая камісія інфармуе вучняў пра тэрміны і прынцыпы правядзення выбараў кіраўніцтва і рэвізійнай камісіі ВС. Яна таксама паведамляе: дзе, як і калі адбудуцца выбары, да якога тэрміну кандыдаты павінны падаць свае заявы на ўдзел у выбарах, якія правілы галасавання і інш. Уся інфармацыя па выбарах павінна змяшчацца ці на школьным стэндзе ці ў школьнай газеце. Акрамя гэтага, прадстаўнікі ад Выбарчай камісіі могуць прысутнічаць на класных сходах і там даваць кансультацыі па надыходзячых выбарах. Асабліва гэта важна для вучняў 5-х класаў, якія ўпершыню будуць удзельнічаць у выбарах і яшчэ не маюць досведу, як яны праходзяць.

Да 20.03. (09.) – вылучэнне кандыдатаў у кіраўніцтва і рэвізійную камісію ВС. Да гэтага часу ўсе кандыдаты павінны здаць выбарчай камісіі заявы на вылучэнне сваіх кандыдатур з подпісамі падтрымкі (гл. дадатак). Сакратары класных самакіраванняў здаюць загадзя падрыхтаваныя спісы сваіх класаў (выбаршчыкаў) выбарчай камісіі.

Пасля 20.03. (09.) – пасяджэнне выбарчай камісіі, зацвярджэнне спісаў кандыдатаў, спісаў выбаршчыкаў. Праводзіцца праверка заяваў кандыдатаў,

некалькі рэцэптаў, іншыя спосабы трэба абіраць зыходзячы з сітуацыі ў тваёй школе.

- Самая важная рэч у любой дэмакратычнай арганізацыі – давер! Ты не маеш а ні магчымасці, а ні права прымушаць каго-небудзь рабіць для цябе што-небудзь. Ты можаш толькі папрасіць і заахвоціць. І заплаціць за гэта ты можаш толькі адкрытасцю. Важна, каб кожны вучань школы мог лёгка атрымаць поўную інфармацыю аб дзейнасці вучнёўскага самакіравання: чым сёння яно займаецца, на падставе якіх ідэяў дзейнічае, дзе адбываюцца мерапрыемствы, як на іх патрапіць, з кім можна паразмаўляць на конт яго ўдзелу, каму раскажаць пра свае праблемы.

- Старайся не рабіць усё сам. Добры лідэр арганізацыі гэта не той, хто ўсё робіць, а той, хто здольны ўсё спланаваць і заахвоціць іншых да супрацоўніцтва. Глядзі, што сказаў старажытны кітайскі філосаф Лао Дзы:

Прысутнасці самых лепшых лідэраў людзі не заўважаюць,
Добрых шануюць і цэняць,
Кепскіх баяцца,
Самых дрэнных лідэраў людзі ненавідзяць.
Калі самы лепшы лідэр скончыць сваю справу,
Людзі скажуць: "Гэта зрабілі мы".

- Зручным спосабам для заахвочвання шэраговых школьнікаў да ўдзелу ў працы арганізацыі з'яўляюцца **камісіі**, якія ствараюцца кіраўніцтвам ВС⁹. У іх склад можа ўвайсці любы вучань тваёй навучальнай установы, а на чале стаіць адзін з сяброў кіраўніцтва. Камісіі могуць быць сталымі або часовымі. Сярод сталых, якія дзейнічаюць на працягу ўсяго навучальнага года, можам назваць інфармацыйную, фінансавую, канфліктную, экалагічную, па знешніх сувязях, тэатральную і г. д. Часовыя ствараюцца пад нейкую канкрэтную (аднаразовую) сітуацыю: правядзенне дня "Чыстых шыбаў", святкаванне Новага Года, ратаванне школьнага саду пасля навальніцы.

Што нам даюць камісіі? Самае галоўнае – актыўны ўдзел навучэнцаў у справах ВС. Кожны можа абраць камісію па жаданню. Іх колькасць абмяжоўваецца толькі колькасцю спраў і ініцыятывай (фантазіяй) навучэнцаў. Наступны важны момант: самыя кемлівыя і ініцыятывныя вучні прыцягваюцца

⁹ Памятаем, што ёсць 2 камісіі, якія не ствараюцца кіраўніцтвам ВС. Адна з іх абіраецца вучнямі школы – гэта рэвізійная камісія. Яна з'яўляецца раўнапраўнай як кіраўніцтву, так і радзе. Другая абіраецца радай ВС – выбарчая камісія, пра якую мы таксама ўжо казалі.

да працы на чале з сябрамі Кіраўніцтва, а праз гэта адбываецца навучанне новага пакалення лідэраў школы. Да таго ж гэта дазваляе перазнаёміць дзяцей адной навучальнай установы паміж сабой.

Пры неабходнасці камісіі могуць звяртацца па дапамогу да дарослых – кансультанта ВС, настаўнікаў, бацькоў і г. д.

Памятаем! Сталыя камісіі павінны быць прапісаныя ў статуте ВС, пастановы пра пачатак іх дзейнасці прымае кіраўніцтва ВС. Важна, каб сфера іх дзейнасці і кампетэнтнасць былі дакладна зафіксаваны. Прапановы па стварэнні новых камісій збіраюцца старшынямі КС і абмяркоўваюцца на пасяджэннях рады. Трэба памятаць і пра наяўнасць зваротнай сувязі – інфармаванне вучняў пра працу камісій праз школьную газету, дошку аб'яў або іншым чынам.

Ніжэй пададзеныя прыклады некаторых сталых камісій:

Інфармацыйная

Забяспечвае навучэнцаў своечасовай і разнастайнай інфармацыяй пра дзейнасць вучнёўскага самакіравання і жыццё навучальнай установы.

Секцыя па знешніх сувязях

Кожная школа – гэта цэнтр невялікага асяроддзя. Навокал жывуць розныя людзі, працуюць органы мясцовага самакіравання, дзяржаўныя ўстановы, грамадскія арганізацыі. Вучнёўскае самакіраванне можа ўсталёўваць з імі кантакт і праводзіць сумесныя праекты, абменьвацца досведам.

Як вынік, пашыраецца сфера дзейнасці ВС, яго праца робіцца больш разнастайнай, сябры самакіравання атрымліваюць вялікі досвед супрацоўніцтва, навучаюцца новаму ўзроўню супрацоўніцтва і адказнасці.

Камісія па абароне правоў вучня

Падобная секцыя павінна існаваць у кожнай навучальнай установе. Менавіта сюды павінны звяртацца вучні для вырашэння канфліктных або спрэчных сітуацый. Гэта датычыць не толькі супярэчнасцяў паміж вучнямі і настаўнікамі, але і праблемных сітуацый паміж самімі вучнямі. Сябры камісіі павінны ведаць, як працаваць з законамі (як дзяржаўнымі, так і школьнымі) на базавым узроўні. Пры неабходнасці яны звяртаюцца па дапамогу да кансультанта, або выносяць пытанне на разгляд рады школы.

Дакументы, якія дапамагаць пры працы камісіі па абароне правоў вучня:

- Статут Вучнёўскага самакіравання (тваёй школы);
- Статут Школы (тваёй);
- Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь;
- Закон Рэспублікі Беларусь аб правах дзіцяці;

здзейснена); 2 – праца ў радзе ВС. Таксама абвешчаюцца мажлівыя мерапрыемствы падчас летніх вакацый.

Пажадана, каб пры падрыхтоўцы выбараў і (асабліва!) у час іх правядзення ў класах прысутнічалі прадстаўнікі выбарчай камісіі (абранай у мінулым навучальным годзе).

Вядома, у тваім класе можа быць прынятае рашэнне аб хуткім адкрытым правядзенні выбараў – праз падняцце рук. Аднак тайнае галасаванне дае выбаршчыкам адчуванне асабістай бяспекі, і некаторыя твае аднакласнікі могуць прагаласаваць так, як яны сапраўды думаюць толькі без сведкаў. Акрамя гэтага, у класах мы трэніруемся перад выбарамі ў кіраўніцтва ўсяго вучнёўскага самакіравання. Ды і ў дарослым жыцці часцей галасуюць тайна, а не адкрыта.

Пасяджэнне рады ВС

Пасля таго, як прайшлі выбары ў класах, адбываецца сумеснае пасяджэнне радаў ВС. На ім прысутнічаюць сябры як летаўняй рады, так і новаабраныя старшыні КС.

Прысутнасць і старога, і новага складу рады ВС абумоўлена неабходнасцю перадачы інфармацыі па дзейнасці ВС новаму складу (што рабіла папярэдняя рада, якія змены або падстатутныя акты былі прынятыя да статута ВС, якія напрамкі працы развіваліся, якія заняўдбаныя, дзе якія ёсць праблемы, які доўгатэрміновы план дзейнасці і г. д.). Адначасова на першым пасяджэнні рады адбываецца знаёмства новых сябраў гэтага органа.

На гэтым сходзе абіраецца новы склад выбарчай камісіі з ліку сяброў рады. Новая выбарчая камісія будзе праводзіць усе выбары на працягу тэрміну паўнамоцтваў новай рады, а таксама будзе адказнай за правядзенне выбараў у класах на пачатку наступнага навучальнага года.

Важна, каб новы склад рады праслухаў справаздачы летаўняй кіруючых органаў, у тым ліку кіраўніцтва, бо гэта дасць ім магчымасць ўбачыць, як праходзіць сход, як заслухоўваюцца і прымаюцца рашэнні па справаздачах, як адбываецца галасаванне. Акрамя гэтага, яны даведаюцца пра тое, як працавалі іхнія папярэднікі.

Калі кіраўніцтва ВС было абрана перад вакацыямі, то на першым пасяджэнні рады прымаецца прапанаваны ім прыкладны план працы на год (важна, каб праект плана быў вядомы ўсім навучэнцам, каб яны маглі праз сваіх прадстаўнікоў выказаць згоду або заўвагі).

Пратакол сходу рады падпісвае старшыня ВС і сакратар ВС.

Каго і калі выбіраем?

Кожны навучальны год сябры ВС удзельнічаюць у абранні кіраўніцтва свайго класа, кіраўніцтва ВС, рэвізійнай камісіі і кансультанта.

Выбары старшыні звычайна праводзяць на самым пачатку навучальнага года. Адразу пасля гэтага новая рада ВС (якая аўтаматычна складаецца з новаабраных старшын КС) абірае выбарчую камісію. Выбары кіраўніцтва ВС і рэвізійнай камісіі ВС можна праводзіць як напрыканцы навучальнага года, каб нанова абраныя кіруючыя органы маглі пачаць працу з пачаткам новага навучальнага года (глядзі дадатак 2), або адразу па фармаванні новай Рады. У тваёй школе можа быць скарыстаны любы з гэтых варыянтаў, у якім будуць улічаны ўсе вакацыі, заканчэнні чвэрцяў або сесій, іншыя святы, якія могуць скарэктаваць час правядзення выбараў.

Выбары ў класе

Класнае самакіраванне – асноўная, базавая арганізацыя вучнёўскага самакіравання ў школе. Таму выбары старшыняў КС адбываюцца ў першую чаргу.

Ніжэй пададзена паслядоўнасць правядзення выбараў у класе.

1. Правядзенне агульнага сходу, на якім прымаецца рэгламент выбараў у класе, абіраецца падліковая камісія і абвешчаецца пачатак выбараў.

2. На працягу некалькіх дзён асобы, якія вылучаюцца на пасаду старшыні КС, павінны падаць у падліковую камісію заяву аб удзеле ў выбарах са сваім подпісам і подпісамі групы падтрымкі (гл. дадатак).

3. Афіцыйнае абвешчэнне кандыдатаў на старшыню КС, вызначэнне даты правядзення выбарчага сходу.

4. Перад выбарамі сябрамі падліковай камісіі рыхтуюцца спіс удзельнікаў галасавання і бюлетэні (на кожным павінны быць распісы ўсіх сяброў падліковай камісіі). Кандыдаты на старшыню КС маюць час на прэзентацыю сваіх праграм перад аднакласнікамі.

5. Выбарчы сход: падліковая камісія разам з назіральнікамі падлічвае бюлетэні, праводзіць тайныя выбары згодна з прынятым рэгламентам, падлічвае галасы, складае пратакол правядзення выбараў, абвешчае вынікі галасавання і вывешвае пратакол на бачным месцы. Былы старшыня КС (калі ён больш не навучаецца ў гэтым класе – тады віцэ-старшыня, калі ж адсутнічае ўсё былое кіраўніцтва, тады – класны кіраўнік) перадае дакументацыю Класнага самакіравання новаабранаму пераемцу.

6. Справаздачныя сходы класаў адбываюцца перад летнімі вакацыямі. Старшыня КС робіць справаздачу пра сваю працу на працягу навучальнага года (складаецца з дзвюх частак: 1 – праца для класа (што запланавана і што

➤ Канвенцыя ААН аб правах дзіцяці;

ДАРОСЛЫЯ Ў ВУЧНЁЎСКІМ САМАКІРАВАННІ

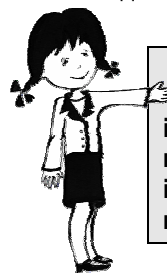
Мы жывем у грамадстве, дзе нашы інтарэсы вельмі часта перакрываюцца і ўваходзяць у супярэчнасць з інтарэсамі іншых людзей. Часам гэта нагадвае гонкі на матацыклах па запруджаным цэнтральным праспекце буйнога горада – трэба ўвесць час пільнаваць хуткасць і накірунак руху, каб не пакалечыцца самому і не пашкодзіць іншых. А ўлічваючы яшчэ і тое, што ты вельмі малады векам і толькі набіраешся досведу перад уваходам у дарослае жыццё, то дапамога дарослага сябра можа стацца вельмі дарэчы.

Калі ты ўважліва прачытаў праект статута ВС, дык убачыў там такога чалавека, як кансультант ВС. Хто ён такі?

Кансультант ВС з'яўляецца пасярэднікам паміж дарослымі і дзецьмі. Ён становіцца своеасаблівым лоцманам у дарослым жыцці, тлумачыць розныя складаныя сітуацыі, прапануе магчымыя варыянты рашэння існуючых праблем, выступае пасярэднікам у выпадку канфліктаў ці нейкіх непрыемных сітуацый у школе, у якія ўключаны дарослыя і дзеці.

Кансультант вучнёўскага самакіравання – гэта дарослы чалавек, часцей настаўнік або адзін з бацькоў навучэнцаў, які даў сваю згоду на выкананне гэтай функцыі. Дадзеная асоба абіраецца агульнавучнёўскім таемным галасаваннем. Кандыдатаў можа быць прапанавана некалькі чалавек.

Кансультант вучнёўскага самакіравання мае права прысутнічаць на пасяджэннях рады, кіраўніцтва і рэвізійнай камісіі з правам дарадчага голасу.

Памытаем, што вучнёўскае самакіраванне гэта арганізацыя навучэнцаў, і займаецца яна толькі тым, што адносіцца да іх інтарэсаў! Не можам вырашаць нешта за дарослых, – бацькоў ці настаўнікаў. Калі ж хочам нешта ўдасканаліць у школе, і гэта закранае і іх інтарэсы, то старшыня ВС павінен выйсці з падрыхтаванай прапановы на школьную канферэнцыю ці савет школы.

ВЫБАРЫ

Для чаго яны патрэбныя? Выбары ў ВС, як і ў любой іншай арганізацыі, а таксама і ў дзяржаве, вельмі важныя для падтрымкі дзейнасці і адбору. Для нас усіх важна, каб ВС не ператварылася ў групоўку "толькі для сваіх", каб была магчымасць выбраць лепшыя шляхі дасягнення мэтай арганізацыі або

выправіць крытычнае становішча ў арганізацыі. Адначасова выбары з'яўляюцца добрай практыкай для цябе перад дарослым жыццём. Калі нешта ў выніку не атрымаецца, будучы абраныя не тыя людзі – гэта таксама добры ўрок, які вывучаць усе сябры ВС.

Як ужо было сказана, рада ВС аўтаматычна складаецца з абраных у класах V-XII паралеляў старшынь КС.

Абранне кіраўніцтва і рэвізійнай камісіі можа ісці двума шляхамі. Калі школа вялікая і налічвае некалькі тысяч навучэнцаў, то можа быць выкарыстаны спрощаны спосаб – гэтак званыя ўскосныя выбары. У такім выпадку выканаўчая і судовая ўлады абіраюцца радай ВС – прадстаўнікамі класаў.

Другі шлях, больш працаёмкі, больш адказны для выбаршчыкаў, але і больш цікавы – прамыя выбары. У такім разе кіраўніцтва і рэвізійную камісію абіраюць самі навучэнцы на агульна школьных тайных выбарах.

1. Ускосныя выбары

5Б	5В	...	8А	8Б	8В
9А	9Б	9В	10А	10Б	10В
11А	11Б	11В	12А	12Б	12В

РАДА

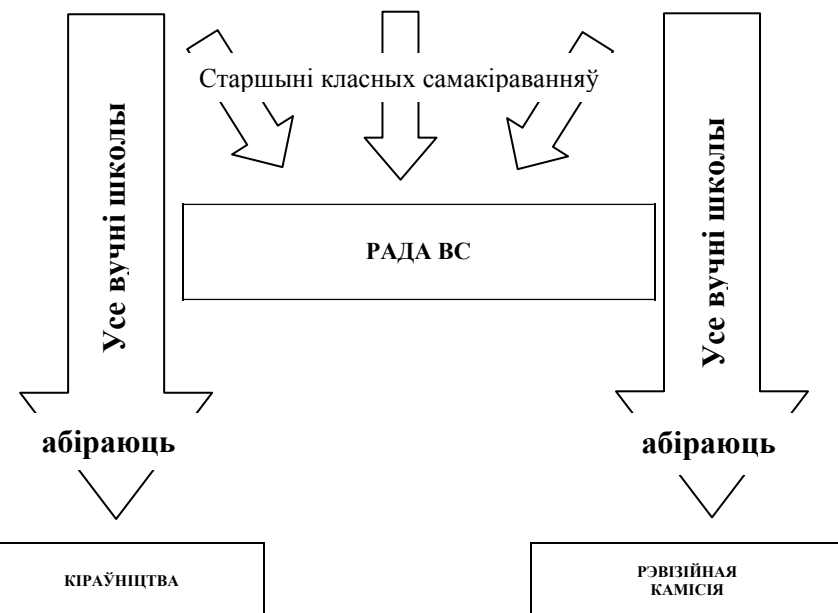
КІРАЎНІЦВА

РЭВІЗІЙНАЯ
КАМІСІЯ

2. Прамыя выбары

5Б	5В	...	8А	8Б	8В
9А	9Б	9В	10А	10Б	10В
11А	11Б	11В	12А	12Б	12В

Выбарчая камісія

Выбарчая камісія абіраецца на пасяджэнні рады ВС з ліку яе сябраў. У яе функцыі ўваходзіць падрыхтоўка і правядзенне выбараў у кіраўніцтва, рэвізійную камісію, выбары кансультанта ВС. Сябры выбарчай камісіі таксама назіраюць за правядзеннем выбараў старшынь класных самакіраванняў. Усе працэдуры павінны адбывацца паводле вызначаных статутаў ВС прыняпаў і быць распісанымі ў адпаведным рэгламенце.